

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

De conscientiae examine ante cubitum, & primò de eius necessitate. Cap.
8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

in horto, & petebat donum intellectus, & virtutem abstinentie.

3. In honorem sanguinis effusi in columna, & petebat donum scientie & virtutem charitatis.

4. In honorem sanguinis effusi in coronatione spinarum, & petebat donum timoris & virtutem humilitatis.

5. In honorem sanguinis effusi in fixura manuum, & petebat donum consilij & virtutem misericordie.

6. In honorem sanguinis effusi in fixura pedum, & petebat donum fortitudinis & virtutem perseverantiae.

7. In honorem sanguinis effusi ex vulnere lateris, & petebat donum pietatis, & virtutem patientiae.

Non erit autem molestum, nec custodiae cellae contrarium septies quotidie in Ecclesiam venire, si scias has Domini visitationes prudenter disponere, & in apta totius diei tempora distribuere. Nam mane cum primum surgis & lecto, cum ad celebrandum aut audiendum sacrum accedis, cum mane & vespertina aliquod ministerium vel negotium egredieris, cum & prandio vel coena ad cellam redis, facile est opportuna tempora ad visitandum Dominum reperire. Et siue hoc primum exercitium siue aliud assumas, nunquam praetermittas ad tuum Salvatorem accurrere, & te coram illo in Sacramento abscondito praesentare. Rex namque est infinitè benignus, & miserationum Dominus, qui se honorantes exultat, quarentes admittit, & bona postulantes à se vacuos abire non sinit.

De conscientia examine ante cubitum, & primò de eius necessitate.

CAPVT VIII.

IN his, aut aliis similibus diuini cultus ex recitationibus, & in consuetis literarum studiis, aut animarum ministeriis, vespere infumenda est: ad noctem verò diuinum officium persoluentem, orationi mentali incumbendum, & post moderatissimam cenam, & pausationem aliquam, conscientiae discussio, antequam ad somnum nos componamus, diligenter iteranda. Et quia hoc opus (quod supra in hunc locum reieciimus) ad vitam spirituales summi momenti est, ideo paulo latius eius necessitatem, multiplices utilitates, & qualiter faciendum sit, explicabimus. Est igitur examinatio conscientiae, subtilis exquisitaque discussio, qua cogitationes, desideria, verba, & actiones nostras expendimus, & mala ac bona à nobis gesta retrahimus. Haec autem discussio admodum necessaria est, vt Deo, cui placere cupimus, iniuri non simus. Ipse enim omnium hominum, sed praecipue iustorum gesta & cogitata considerat, eorum bona approbat, & mala condemnat. His tamen malis, scilicet clementer ignoscit, si ea à nobis per examen cognita, & fetu ac compunctione lora esse deprehendit. Quid est homo, inquit Sanctus Iob, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Quid rogo est, hominem à Deo magnificari ac visitari, nisi donis ac muneribus impleri: Sed quid est Deum erga hominem cor suum apponere, eumque probare,

nisi an bene suis donis vtatur animaduertere, & eius opera morèque discutere? Vnde Gregorius hunc eundem sensum attingens, sic ait: Hominem Deus magnificat, quia largitate rationis dicitur, infusione gratiae visitat, honore collatae virtutis exultat. Cumque per semetipsum nihil sit, esse tamen eum cognitionis suae participem, benignitatis munere concedit. Sed erga eundem magnificatum hominem cor suum Dominus apponit; quia post dona iudicium exerit, merita subtiliter pensat, vitæ pondera vehementer examinat, & tanto ab eo post districtius poenas exigit; quanto hunc impenso munere largitus praetulerit. Haec autem mala, quae Dominus in nobis aduertit, eum ad iram prouocant, nisi per compunctionem, & emendationis desiderium, atque propositum à nobis abscedant. Tunc verò de male factis compungimur, tunc ea vitare cupimus, atque proponimus, cum in conscientiae discussione ipsa mala esse, & Deo displicuisse deprehendimus. Nam quae per ignorantiam, aut infirmitatem, aut etiam malitiam commisimus, haec discussio hocce examen detegit, & ante oculos mentis vt luceantur & deleantur, statuit. Hunc autem esse fructum examinis Ricardus Victorinus in hunc ferè modum exponit. Multa enim tempore compunctionis, & orationis, mala & iniusta esse inuenit, quae prius ex animi impetu, & quasi praecipitanter desinuit, quae tamen iniusta esse, tunc temporis aduertit, & multa saepe ex eodem spiritus sui impetu homo contra conscientiam suam dicitur, & tamen eandem animi sui praecipitationem postmodum sub orationis & deuotionis suae tempore temperat, & ad saniorum sententiam reformat. Debemus itaque ea quae praecipitanter magis quam prudenter statuimus, & mala esse pertimescimus, postmodum diligenter discutere, & vtum iusta an iniusta, vtilia an inutilia sint, sagaci tractatione perquirere.

Hinc autem manifestè colligitur, quòd qui non se frequenter examinât, vitam rectam atque perfectam habere vix possunt. Sicut enim linea nequaquam à rectitudine exorbitare creditur, quando absque adminiculo regulae videtur: at statim eius obliquitas detegitur, si norma aut regula dirigatur; ita & operum nostrorum defectus, cognitionem nostram praetereunt, quandiu examinis regula, ipsa opera non expendant. Nam & haec conscientiae propriae discussio regula est, quae profectò actiones nostras dirigit, & quid in eis flexuosum, quid rectum, quid Deo iniustum, quid gratum, ostendit. Si ergo artificibus regula necessaria est, vt opera sua iuxta praescriptum artis faciant, & viris spiritualibus examinatio operum & cogitationum necessaria est, vt rectè viuant, & iuxta virtutis praescriptum suam vitam instituant. Certè cum cellam nostram mundare disponimus, prius sordes & immunditias in vnum cumulum congerimus, vt postea extra cellam reiciamus. Sic & conscientiae cubiculum mundandum est, & sicut poenitentia delicta foras eiecit; ita & examinatio in vnum locum congerit. At si per hoc exercitium delicta & defectus nostros non videamus, & in memoriae receptaculum ad compunctionem, ad lacrymas, & ad confessionem non congregate, quomodo foras reiciemus? Apud profectò quidam conscientiae examen humorum commotioni comparauit: vt quemadmodum medicinae ars prius beneficio alicuius pharmaci humores commouet, & postea per sequentem portionem pellit: ita & ars sanctae spiritualitèque viuendi, primò per examen peccata mouet, & quasi à sua sede extrahit, & postmodum per contritionem & confessionem foras eiecit. Hunc esse fructum examinis le-

Greg. 8.
mor. c. 16

Ricard.
Vir. li. 1.
de erud.
inter
hom.

Threnor.
4.40.

Psal. 6. 7.

v. 4.

Judicium
6. n. 12.
11.

Gregor. 3.
mor. c. 17.

1. Cor. 4.
5.

Psal. 49.
21.

remias expressisse videtur, cum ait: Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum.] Quid enim aliud est, vias nostras scrutari, nisi mores, affectus, opera, verba, & cogitationes discutere? Quid est hæc quærere, nisi eadem qualia sunt, an bona an mala, an perfecta an imperfecta, an Deo grata an iniusta, per examen exquirere? Inde autem quid sequitur? Certè, vt reuertamur ad Dominum, vt scilicet per veram pœnitentiam eius indignationem pellamus, ipsiusque amicitiam & gratiam impetremus. Discussio ergo conscientie ad hoc valet, vt peccata nostra detestemur, & malè admissa lugeamus. Sicque sanctus David se ad delictorum suorum destructionem incitabat: Laboravi, inquit, in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: Lacrymis meis stratum meum rigabo. [Dixerat prius: Conuertere Domine, eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam.] quibus verbis Dominum deprecatur, vt sibi pristinas iniquitates, ignoscat. Vt autem veniam consequatur, ait, gemitibus & suspiriis fatigabo me ipsum, in loco quietis meæ delicta mea recogitabo, & præcordia mea dolore & desolatione complebo. Hæc namque via est, ô Domine, vt tuam misericordiam flectam, & ad parcendum & miserandum, tuum benignum peccus alliciam.

Iam verò breuiter huius frequentis discussionis necessitates colligamus. Prima est quòd peccata detegit, & lucem ad ea cognoscenda ac sapientiam impertit. Dum enim nos ipsos inspicere, & mala à bonis separare assuescimus, à Domino, qui fidelis est, de malis vitandis, & bonis agendis, erudimur. In cuius signum Gedcon [cum excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian, apparuit ei Angelus Domini, qui eum Domini voluntatem docuit, & ducem ad Madianitas vincendos & profligandos constituit. Tunc quidem, ô iuste, ad fugiendum Madian frumenta purgas, cum ad vitandis diaboli laqueos, solerti consideratione vitam tuam & mores examinas. Hanc autem operi intentus nunciium Domini aspicias, & ab eo dux aduersus hostes constitueris, cum lucem cœlitus immisissam ad mala tua cognoscenda sentis, & ex inspectione eorum ad fletum & ad compunctionem, quibus peccata destruuntur, incitaris. Quid est frumentum virga cædere, inquit Gregorius, nisi rectitudine iudicij à vitiorum paleis, virtutum grana separare? Qui ergo iudicio & examine bona sua opera à prauis vel operibus, vel affectibus, vel adiacentibus separant, se ad diuinæ lucis irradiationem præparant. Dominus in extremo die homines iudicaturus, prius eorum conscientias discutiet, & examine manifestabit, vt postea bonis præmia cumulatißima, malis autem acerbissimas pœnas exoluat. Quare & Paulus ait; Nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo.] Tenebrarum, id est, peccatorum, detectio, & consiliorum cordis manifestatio, laudem à Deo decernendam, vel vituperationem præcedit, quia ipsa natura dictante nullus ante cognitam à iudice causam iudicandus est, nec bonus aut malus proclamandus. Et Dominus per os Davidis ita peccatorem alloquitur: Existimasti inique, quòd ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam.] Multa, inquam, mala & flagitiosa perpetrasti, & ego ad tempus taci, & dissimulaui, & te impunitum dimisi. At non in perpetuum tacebo, sed me contra id quod tu existimabas, admodum tui dissimilem ostendabo, cum flagitia tua puniens, me peccatis tuis non

A) oblectari, sed indignari, patefaciam. Vt verò debitis te pœnis afficiam, prius peccata tua tuis oculis consideranda proponam, prius vitam tuam fordidißimam penicillo sapientie meæ ante te depingam, vt te ipsum intelligas, & me iudicem iuste punientem agnoscas. Idem igitur ordo, si errare nolumus, in iudicio à nobis, faciendo tenendus est, vt scilicet antequam nos, vel vt reos ligemus, vel vt innocentes absoluauius, gesta & cogitata nostra solerti examinatione iudicemus. Optimè profectò Ricardus ait: Diuinitus arguitur, cui diuina inspiratione tactus animus, conscientie propriæ accusatione confunditur. Et quasi contra faciem propriam præuicacitrix anima statuitur, quando in fœditatis suæ consideratione, contra semetipsam per increpationem seuire videtur. Assuetudo itaque inspiciendi nos ipsos, & quasi in obscuro cordis nostri manendi, causa est, vt occulta patefiant, & quæ prius abscondebantur, appareant. Colligat ergo se intra se ipsum perfectionis amator, enitatur seipsum agnoscere, & suarum cogitationum & actionum intentionem & qualitates deprehendere, & sibi lucem affuturam ad hanc vtilissimam sui cognitionem, de diuina bonitate confidat. Cuius ope se esse quod re vera est, iudicabit, & quantumuis perfectus, verissima humilitate despiciet, quia nunquam in humano corde deiecit, dum hic viuimus, quod nos ad humilitatem & sanctam compunctionem prouocet, nisi forte vita nostra se sub velo proprij amoris occultet.

C) Secunda necessitas discussionis est, quòd sine illa nemo (vt par est) suorum errorum detestationem concipit. Nam quis rogo, suam paupertatem, quam non nouit, vnquam auersatus est? quis, inquam, ob infamiam, quam penitus nescit, est dolore commotus? Similis autem huic est, qui penitus suos defectus & miseras ignorat, qui profectò nunquam eas lugebit, nec censura emendationis abiiciet. Quomodo autem non ignorabit defectus suos, qui sua interiora non respicit; qui se non examinat, se non discutit, & qui nunquam quod in corde, & quod in manibus gestat, aduertit? Discussio ergo conscientie, initium salutatis doloris est, & sanctæ compunctionis exordium, qua cum casus nostros aspiciamus, ad tristitiam & detestationem peccatorum incitatur. Postquam enim conuertisti me, ait Propheta, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussisti femur meum.] Nam licet nos Deus ad bonam frugem conuerterat, & opus hoc conuersionis nostræ ei ascribendum sit, tanquam bonorum vniuersorum authori, tamen cum huius operis cooperatores nos esse velit, ipse incipiens nostra opera non excludit. Quo autem ordine conuertamur, indicat, dicens: Postquam ostendisti mihi, percussisti femur meum, quia prius est, culpas nostras attenda discussionem deprehendere, & posteriori debita pœna castigare. Denique, confusus sum, & erubui: quoniam sustinui opprobrium adolescentie meæ.] Ac si diceret: Ostendisti mihi, Domine, peccata mea, dum scrutabar illa, & ipsorum cognitione tactum puduit me talia patrasse, & probrois adolescentie meæ affectibus feruisse. Vide, quomodo peccatorum cognitio, quæ discussionem obtinetur, cornu nostrum ad compunctionem & dolorem impellat. Non videbat se pariens Iob, & ideo non erubescibat, immò quasi penitus innocens de sua se innocentia iactabat, & de tantis miseris sibi à Domino illatis conquerebatur. At postquam se ipsum noua quadam & magis intima reuelatione confepxit, & suam vilitatem agnouit, querimonias ponit, & vulum pœnitentis assumit. Audit, inquit, auris audiuit te, & quasi à longè cognoui, nunc autem occu-

Ricard. de somnio Nabuch. c. 22.

Ier. 31. 19.

Ier. 31. 19.

Iob. 41. 5.

lus meus

De Vita
Tom. 2

lus meus videt.] Id est, tuam sapientiam, & causas meae percussiois & plagarum percepi. Idcirco ipse me reprehendo, quod tam audaciter me innocetem dixi, me sine causa pati pronunciaui, & ago poenitentiam in fauilla & cinere. Eodem quidem modo cum propriam conscientiam non videmus, nos iustos & alios meliores dicimus: cum vero eam per examen discutimus, tunc miseros & peccatores iudicamus. Et quanto se quis minus videt, inquit Gregorius, tanto sibi minus displicet: & quanto maioris gratiae lumen percepit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Cum enim intrinsecus subleatur per omne quod est, ad eam, quam super se conspicit, regulam congruere nititur. Et quia adhuc humana infirmitas praepedit, cernit quia ei ex minima parte dissentit. Totumque illi onerosum est, quod internae regulae conueniens non est.] Sic ille.

Hanc etiam esse consuetudinem Dei, ut nos per cognitionem peccatorum ad compunctionem & poenitentiam trahat, regius Propheta non tacuit: Commouisti, inquit, terram, & conturbasti eam; sana contritiones eius, quia commota est.] Interrogat eo loco Augustinus, quomodo conturbata est terra? Respondet autem sibi ipse: Conscientiam peccatorum. Sapiens quidem & vera responsio. Cum enim homo in corde suo delicta & peccata inuenit, quae antea ignorabat, tunc dolore compungitur, tristitia commouetur, timore turbatur, ut a Domino gratia sanetur. Ipse enim pungit, ut mulceat; mouet, ut quietet; turbat, ut turbatum praecompuentione animam a malis, quorum causa turbatur, eripiat. Denique, [ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus.] Quia dum nobis, Domine, duritiam nostram & proteruitatem ostendis, vino compunctionis reple; & dum compunctione commoues, indicium tribuis, quod nos a facie arcus, id est, a poenis, quibus sumus digni, liberabis. Si autem nos non discutere, nec peccata nostra videremus, nec contritione commoueremur, sine qua nunquam errorum veniam impetramus. Spiritus, ait Ezechiel, leuauit me, & assumpsit me, & abij amarus in indignatione spiritus mei.] In quoniam locum Spiritus Dei iustum effert? Puto, quia in locum quietis & pacis, ubi & Dei bonitatem, & suam imbecillitatem multiplicemque defectus agnoscat. Et videntiam eum assumit? Existimo, quia a curis terrenis, & a saeculi sollicitudinibus, ut vna sit ei cura, vna sollicitudo seipsum noscere, seipsum a malis purgare. Ibi amaritudine repletur, dum se minus purgatum, minus feruidum inuenit. Ibi aduersus semetipsum indignatur, & ex cognitione sui ad indignationem iustam transit aduersum se, & ex dolore & indignatione ad spem diuinae miserationis, ad tranquillitatem mentis, & ad percipiendam caelestem consolationem ascendit. Nam & statim Propheta subdit: Et manus Domini erat mecum, confortans me.] Eos enim manus Domini recreat, & reficit, quos ex cognitione quotidianorum defectuum compunctos & desolatos reperit.

Maneat igitur, conscientiae discussionem esse compunctionis originem, & sancti mæroris matrem, quo ad consolationem paramur, & veniam errorum promeremur. Hanc utilitatem examinis non siluit Chrysostomus, qui ad illud faciendum fideles exhortans, sic ait: Ecce habes codicem, ubi scribas quotidianum expensum. Habeto codicem, conscientiam tuam, & scribe quotidiana peccata. Quando accubueris super stratum tuum, & neminem infestum pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua,

si quid in verbo, seu in facto, vel cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Irascimini, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini.] Per diem non habuisti tepus, sed obseruisti iudici tuo; & iniunctum negotium, & confabulatio amicorum, & domestica necessitas, & filiorum cura, & uxoris sollicitudo, & militia timor, & carerarum te mille rerum circumdederunt causa: Quando in lectulum tuum veneris, ut sopori membra concedas, ad tranquillum portum nemo tibi molestus est, nemo pulsar: Dicit in corde tuo & anima tua: Expendimus diem, o anitra, quid boni fecimus, & quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo: si quid mali, de cætero ne facias. Et reminiscens peccatorum tuorum, effunde lacrymas, & poteris in lectulo tuo positus ea delere. Roga Deum tuum, & sic permittit animam tuam soporari. Confessus peccata tua, facito tibi metipsum rationem, & ora misericordiam Dei, & inuenies requiem. Quid graue, aut quid molestum est positum, in lecto quotidiana delere peccata? Cum reputare tibi ceperis, tanquam in equuleo suspende cogitationes tuas, & vngula timoris Domini radito eas. Propone tibi timorem gehennæ, superducito ei secluræ iudicium non habentem dolorem. Iudicium facito tibi metipsum terribile, leuiorem prepara confessionem cogitationum tuorum, ut non in futura die ignauior sis ad perscrutanda peccata.] Haec tenet ille. Vide igitur, quomodo examinatio conscientiae compunctionem excitat, & animus compunctus antea culpæ stimulis perturbatus, serenitatem & læticiam inueniat.

Hinc autem oritur tertia discussionis necessitas, quod sine illa communiter culpæ nostrarum remissionem nequaquam consequimur. Dixi, communiter: quia aliquando homo peccati cuiusdam oblitus, illius veniam assequitur, dum de aliis dolet, & poenitentiae Sacramento se subiicit: & si illius peccati oblitus meminisset, etiam illud detestaretur. At si legem a Deo latam inspiciamus, illud peccatum siue graue, siue leue, nobis remittitur, quod vera detestatione & odio prosequimur: illud vero detestatur, quod a nobis patrati esse cognoscimus, quod in recessu mentis nostrae, attentæ conscientiae discussione deprehendimus: Maria Magdalena prius sui cordis foeditatem aspexit, deinde ad pedes Domini fleuit, & suas iniquitates doluit, & tandem veniam impetrauit: & verba illa, [dulciora super mel & fauam,] dimittuntur tibi peccata tua,] ex ore Domini misericordis audiuit. De qua Gregorius ait: Quia turpitudinis suae maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiae cucurrit.] Si autem maculas suas non aspexisset, absque dubio ad balneum miserationum Domini, quo mundata est, non venisset. Si ergo, o in iste, a quotidianis defectibus mundari cupis, eos per compunctionem detestare; si detestari vis, eos prius per examinem cognosce: quia sicut nemo bonum, quod nescit, diligit; ita malum, quod ignorat, odio habet. Moses misit manum in sinum, & protulit eam leprosam: sic dum manum in sinum mittimus, & conscientiam propriam discutimus, lepram nostrarum culpæ in lucem proferimus. Retraxit iterum in sinum, & protulit, & iam non lepra candentem, sed mundam aspexit: quia dum nos in assidua examinatione defectuum exercemus, tandem ab eorum sordibus mundamur. Ille enim, (inquit Humbertus) quem de mari mundi Dominus ad religionem assumpsit, manum in sinum mittit, quando in corde operationes suas discutit, in quibus in principio lepram peccati deprehendit, sed in inspectionem istam frequentando, tandem ad puritatem operum peruenit.]

si quid in verbo, seu in facto, vel cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Irascimini, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini.] Per diem non habuisti tepus, sed obseruisti iudici tuo; & iniunctum negotium, & confabulatio amicorum, & domestica necessitas, & filiorum cura, & uxoris sollicitudo, & militia timor, & carerarum te mille rerum circumdederunt causa: Quando in lectulum tuum veneris, ut sopori membra concedas, ad tranquillum portum nemo tibi molestus est, nemo pulsar: Dicit in corde tuo & anima tua: Expendimus diem, o anitra, quid boni fecimus, & quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo: si quid mali, de cætero ne facias. Et reminiscens peccatorum tuorum, effunde lacrymas, & poteris in lectulo tuo positus ea delere. Roga Deum tuum, & sic permittit animam tuam soporari. Confessus peccata tua, facito tibi metipsum rationem, & ora misericordiam Dei, & inuenies requiem. Quid graue, aut quid molestum est positum, in lecto quotidiana delere peccata? Cum reputare tibi ceperis, tanquam in equuleo suspende cogitationes tuas, & vngula timoris Domini radito eas. Propone tibi timorem gehennæ, superducito ei secluræ iudicium non habentem dolorem. Iudicium facito tibi metipsum terribile, leuiorem prepara confessionem cogitationum tuorum, ut non in futura die ignauior sis ad perscrutanda peccata.] Haec tenet ille. Vide igitur, quomodo examinatio conscientiae compunctionem excitat, & animus compunctus antea culpæ stimulis perturbatus, serenitatem & læticiam inueniat.

A si quid in verbo, seu in facto, vel cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Irascimini, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini.] Per diem non habuisti tepus, sed obseruisti iudici tuo; & iniunctum negotium, & confabulatio amicorum, & domestica necessitas, & filiorum cura, & uxoris sollicitudo, & militia timor, & carerarum te mille rerum circumdederunt causa: Quando in lectulum tuum veneris, ut sopori membra concedas, ad tranquillum portum nemo tibi molestus est, nemo pulsar: Dicit in corde tuo & anima tua: Expendimus diem, o anitra, quid boni fecimus, & quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo: si quid mali, de cætero ne facias. Et reminiscens peccatorum tuorum, effunde lacrymas, & poteris in lectulo tuo positus ea delere. Roga Deum tuum, & sic permittit animam tuam soporari. Confessus peccata tua, facito tibi metipsum rationem, & ora misericordiam Dei, & inuenies requiem. Quid graue, aut quid molestum est positum, in lecto quotidiana delere peccata? Cum reputare tibi ceperis, tanquam in equuleo suspende cogitationes tuas, & vngula timoris Domini radito eas. Propone tibi timorem gehennæ, superducito ei secluræ iudicium non habentem dolorem. Iudicium facito tibi metipsum terribile, leuiorem prepara confessionem cogitationum tuorum, ut non in futura die ignauior sis ad perscrutanda peccata.] Haec tenet ille. Vide igitur, quomodo examinatio conscientiae compunctionem excitat, & animus compunctus antea culpæ stimulis perturbatus, serenitatem & læticiam inueniat.

B poteris in lectulo tuo positus ea delere. Roga Deum tuum, & sic permittit animam tuam soporari. Confessus peccata tua, facito tibi metipsum rationem, & ora misericordiam Dei, & inuenies requiem. Quid graue, aut quid molestum est positum, in lecto quotidiana delere peccata? Cum reputare tibi ceperis, tanquam in equuleo suspende cogitationes tuas, & vngula timoris Domini radito eas. Propone tibi timorem gehennæ, superducito ei secluræ iudicium non habentem dolorem. Iudicium facito tibi metipsum terribile, leuiorem prepara confessionem cogitationum tuorum, ut non in futura die ignauior sis ad perscrutanda peccata.] Haec tenet ille. Vide igitur, quomodo examinatio conscientiae compunctionem excitat, & animus compunctus antea culpæ stimulis perturbatus, serenitatem & læticiam inueniat.

C Hinc autem oritur tertia discussionis necessitas, quod sine illa communiter culpæ nostrarum remissionem nequaquam consequimur. Dixi, communiter: quia aliquando homo peccati cuiusdam oblitus, illius veniam assequitur, dum de aliis dolet, & poenitentiae Sacramento se subiicit: & si illius peccati oblitus meminisset, etiam illud detestaretur. At si legem a Deo latam inspiciamus, illud peccatum siue graue, siue leue, nobis remittitur, quod vera detestatione & odio prosequimur: illud vero detestatur, quod a nobis patrati esse cognoscimus, quod in recessu mentis nostrae, attentæ conscientiae discussione deprehendimus: Maria Magdalena prius sui cordis foeditatem aspexit, deinde ad pedes Domini fleuit, & suas iniquitates doluit, & tandem veniam impetrauit: & verba illa, [dulciora super mel & fauam,] dimittuntur tibi peccata tua,] ex ore Domini misericordis audiuit. De qua Gregorius ait: Quia turpitudinis suae maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiae cucurrit.] Si autem maculas suas non aspexisset, absque dubio ad balneum miserationum Domini, quo mundata est, non venisset. Si ergo, o in iste, a quotidianis defectibus mundari cupis, eos per compunctionem detestare; si detestari vis, eos prius per examinem cognosce: quia sicut nemo bonum, quod nescit, diligit; ita malum, quod ignorat, odio habet. Moses misit manum in sinum, & protulit eam leprosam: sic dum manum in sinum mittimus, & conscientiam propriam discutimus, lepram nostrarum culpæ in lucem proferimus. Retraxit iterum in sinum, & protulit, & iam non lepra candentem, sed mundam aspexit: quia dum nos in assidua examinatione defectuum exercemus, tandem ab eorum sordibus mundamur. Ille enim, (inquit Humbertus) quem de mari mundi Dominus ad religionem assumpsit, manum in sinum mittit, quando in corde operationes suas discutit, in quibus in principio lepram peccati deprehendit, sed in inspectionem istam frequentando, tandem ad puritatem operum peruenit.]

D Hinc autem oritur tertia discussionis necessitas, quod sine illa communiter culpæ nostrarum remissionem nequaquam consequimur. Dixi, communiter: quia aliquando homo peccati cuiusdam oblitus, illius veniam assequitur, dum de aliis dolet, & poenitentiae Sacramento se subiicit: & si illius peccati oblitus meminisset, etiam illud detestaretur. At si legem a Deo latam inspiciamus, illud peccatum siue graue, siue leue, nobis remittitur, quod vera detestatione & odio prosequimur: illud vero detestatur, quod a nobis patrati esse cognoscimus, quod in recessu mentis nostrae, attentæ conscientiae discussione deprehendimus: Maria Magdalena prius sui cordis foeditatem aspexit, deinde ad pedes Domini fleuit, & suas iniquitates doluit, & tandem veniam impetrauit: & verba illa, [dulciora super mel & fauam,] dimittuntur tibi peccata tua,] ex ore Domini misericordis audiuit. De qua Gregorius ait: Quia turpitudinis suae maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiae cucurrit.] Si autem maculas suas non aspexisset, absque dubio ad balneum miserationum Domini, quo mundata est, non venisset. Si ergo, o in iste, a quotidianis defectibus mundari cupis, eos per compunctionem detestare; si detestari vis, eos prius per examinem cognosce: quia sicut nemo bonum, quod nescit, diligit; ita malum, quod ignorat, odio habet. Moses misit manum in sinum, & protulit eam leprosam: sic dum manum in sinum mittimus, & conscientiam propriam discutimus, lepram nostrarum culpæ in lucem proferimus. Retraxit iterum in sinum, & protulit, & iam non lepra candentem, sed mundam aspexit: quia dum nos in assidua examinatione defectuum exercemus, tandem ab eorum sordibus mundamur. Ille enim, (inquit Humbertus) quem de mari mundi Dominus ad religionem assumpsit, manum in sinum mittit, quando in corde operationes suas discutit, in quibus in principio lepram peccati deprehendit, sed in inspectionem istam frequentando, tandem ad puritatem operum peruenit.]

E Hinc autem oritur tertia discussionis necessitas, quod sine illa communiter culpæ nostrarum remissionem nequaquam consequimur. Dixi, communiter: quia aliquando homo peccati cuiusdam oblitus, illius veniam assequitur, dum de aliis dolet, & poenitentiae Sacramento se subiicit: & si illius peccati oblitus meminisset, etiam illud detestaretur. At si legem a Deo latam inspiciamus, illud peccatum siue graue, siue leue, nobis remittitur, quod vera detestatione & odio prosequimur: illud vero detestatur, quod a nobis patrati esse cognoscimus, quod in recessu mentis nostrae, attentæ conscientiae discussione deprehendimus: Maria Magdalena prius sui cordis foeditatem aspexit, deinde ad pedes Domini fleuit, & suas iniquitates doluit, & tandem veniam impetrauit: & verba illa, [dulciora super mel & fauam,] dimittuntur tibi peccata tua,] ex ore Domini misericordis audiuit. De qua Gregorius ait: Quia turpitudinis suae maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiae cucurrit.] Si autem maculas suas non aspexisset, absque dubio ad balneum miserationum Domini, quo mundata est, non venisset. Si ergo, o in iste, a quotidianis defectibus mundari cupis, eos per compunctionem detestare; si detestari vis, eos prius per examinem cognosce: quia sicut nemo bonum, quod nescit, diligit; ita malum, quod ignorat, odio habet. Moses misit manum in sinum, & protulit eam leprosam: sic dum manum in sinum mittimus, & conscientiam propriam discutimus, lepram nostrarum culpæ in lucem proferimus. Retraxit iterum in sinum, & protulit, & iam non lepra candentem, sed mundam aspexit: quia dum nos in assidua examinatione defectuum exercemus, tandem ab eorum sordibus mundamur. Ille enim, (inquit Humbertus) quem de mari mundi Dominus ad religionem assumpsit, manum in sinum mittit, quando in corde operationes suas discutit, in quibus in principio lepram peccati deprehendit, sed in inspectionem istam frequentando, tandem ad puritatem operum peruenit.]

Psal. 4. 5.

Psal. 18. 11. Luc. 9. Gregor. hom. 33. in Euag.

Exod. 4. 6.

Hübert. lib. 2. de erud. re ligios. p. 2. c. 3.

Greg. lib. 31. mor. c. 5.

Pf. 59. 4.

Aug. lib.

Pf. 59. 5. 6.

Ezech. 3. 14.

Merito ergo conscientia discussionem balneo simile esse dixerim, qua cum maculas nostras cognoscimus, & plangimus, Domini misericordie mundamur. Iam nemo non videt conscientia examen ad mentis puritatem necessarium esse: quod & peccata nostra pandit, & ea iam cognita plangit, & dum fletu purgata sunt, Dominus qui emundationem nostram impense vult, benigne remissionem impendit.

De examinis multiplicitate.

CAPVT IX.

QUAE ad vitam sunt admodum necessaria, esse etiam solent multiplicitate referri, ut haec multiplex utilitas ad illorum assiduum usum impellat. Vnde cum haec conscientia examinatio, atque discussio, tam necessaria sit ad vitam spiritualem prouehendam, non potest non plurimis fructibus abundare, quos ex ea spirituales viri tanquam ex bona arbore quotidie decerpunt. Dum autem hanc rem meditabar, videbatur quid mihi huius discussionis necessitas magna, & utilitas manifesta. Necessitas eius eximia est, liquidem, si ad peccata grauia referatur, initium est remissionis eorum. Nam & peccatores hortamur, ut peccata sua serio recogitent, & conscientias suas diligenter examinent, quo possint iniquitatum suarum grauitate perspecta, vere illas detestari, & Sacerdoti, ut ab eo remittantur, per confessionem exponere. Si autem ad peccata leuia, & defectus applicetur, etiam est remissionis eorum exordium, & praestantissimum ad emendationem remedium. Quia non detestamur, nec a nobis repellere curamus, nisi quae mala, & perfectioni, quam cupimus, aduersantia esse deprehendimus. Utilitas vero manifestissima est, quam non solum viri sancti, non solum Christiani homines, sed & gentiles Philosophi ductu ipso naturae instructi praeviderunt. Et, ut nunc Senecam & Plutarchum omittam, certe Pythagoras carminibus elegantissimis hanc discussionem conscientiae descripsit. Quorum sensus est, Quemque priusquam ad somnum se componat, debere diurnas actiones discutere, & in eis tria, nimirum in quo transgressus sit, quid fecerit, & quid minus perfectum reliquerit, obleruare. Sed ingratum non erit hos versus ad Poetae Latini redditos, & legere, & admitari. Ille sic ait:

*Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quam longi reputauerit acta diei:
Qua praetergressus, quid gestum in tempore, quid non?
Cur isti facti decus absuit, aut ratio illi?
Quid mihi praeeritum? cur haec sententia sedis?
Quam melius mutare fuit miseratus egentem,
Cur aliquem frustra per se nisi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret: Vtile honesto
Cur malus antea tulerim dicto, aut denique vultu
Perstrictus quisquam? Cur me natura magis quam
Disciplina trahit? sic dicta est facta per omnia
Ingrediens, ortuque a vespere cuncta reuoluens,
Offensus prauis, dat palmam & pramia rectis.*

Quis iam neget utilitatem huius discussionis esse manifestissimam, quam vel caeci viderunt, id est, Ethnici sola ratione naturali decorati, tam subtiliter explicarunt? Praeter ea igitur quae dicta sunt, alias huius exercitij utilitates, & alios suauissimos fructus aperiamus.

Utilis est conscientiae quotidiana discussio ad vitia destruenda; quia dum mens inspiciendo seipsam,

A sibi vitia inesse cognoscit, dum ea luget & detestatur, se ad pugnam accendit, & pugnando eadem, quibus subdebatur, vitia profernit. Nescio an hunc discussionis fructum apte ex regio vate collegerim, Disciplina tua, inquit, corripit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit. Quanam est disciplina atque eruditio Dei? Nonne illa, qua docet animam seipsam agnoscere, & bona sua ac mala discernere? Haec, inquam, docet me, Domine, quomodo in omnibus me gerere debeam, quomodo potero recte conuersari inter homines, & me usque ad finem vitae impollutum custodire. Hac autem disciplina eruditus, feruenter ad metam perfectionis progredior, quia dilatati, latiusque fecisti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea. Quomodo enim infirmi & imbecilles erunt pedes mei, quos tu ad currendas vias tuas auxilio tuo roboras, & necessitatis currendi notione confortas? Sic ergo notione vitiorum ac hostium meorum, quibus subdor, indignatus, & auxilio tuo roboratus, Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Confingam illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos. Si autem prius eos per disciplinam non cognouissem, utique neque aduersus illos pugnassem, neque usque ad discussionem eorum, eos fuisset persequutus. Nec mirum quod nostrorum actum cogitationumque discussio, ad euerenda vitia valeat, siquidem vel solum initium eius appetitus inordinatos comprimit, & vitia ipsa infirma reddit & imbecilla. Quod Ricardus Victorinus signatum putat in illa mirabili auersione Iordanis, ut filij Israel eius alueum sicco vestigio transirent. Ingressis namque Sacerdotibus Iordanem, & pedibus eorum in parte aquae tinctis, steterunt aquae descendentes, in loco vno, & ad instar montis intumescens apparebant. Quid est, Sacerdotes Iordanem ingredi, nisi inuestigationes nostras, cordis nostri profundum intrare? Quid est, pedes aquis tingi, nisi ex praecedenti cognitione seu inuestigatione affici? Et quid erit, aquas regredi, & alueum sicco relinquere, nisi pravae consuetudines nostras fugere, & robur quo nos infestabant, amittere? Sed iam ipsum doctorem venerabilem audiamus. Debemus, inquit, cordis intima perscrutando eoque saltem in aquas descendere, & animum nostram super erroris nostri considerationem in admirationem & stuporem conuertere. Nam hoc ipsum, quod comprehendere possumus de stultitiis & erroribus nostris, puto posse sufficere nobis in tantum, ut Iordanis curfus seu impetum vitio cohibeat, & nunc spontaneo in posteriora recurrat, pristinae consuetudinis deuiamans atque detestans, motum suorum lapsum sponte coercens, & in contraria dirigens. Puto quia tunc temporis Propheta super aquas Iordanis intelligentiae suae arcem leuauerat, cum generalem, nec de suo tantum, sed de quolibet corde humano sententiam proferebat: Vniuersa vanitas omnis homo viuens. Videbat quorsum Iordanis fluens currens, cum per increpationem exclamaret: [Vsq; quod diligitis vanitatem, & quaritis mendacium?] Videbat ubi cursum suum terminaret, & quod in mare deficeret, cum diceret; In imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Profundè pedes in aqua tinxerat, cum in hanc admirationis vocem erumperet: Quid enim mihi est in caelo, & a te quid volui super terram? Puto quod ad hanc pedum intinctionem, considerationisque admirationem, Iordanis desideriorum deserens, in superiora redeat, fontemque repetat, in tantum ut dicat: Renuit consolati anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum. Haec Ricardus. His mysticis similitudinibus intelligimus quantum valeat diligens sui, &

De Vita
Tom. I

Pythag.

Pf. 17. 36.

Pf. 34. 39.

10/3. 14.

Ricard. de extirpatione malorum. c. 4.

Pf. 38. 6.

Pf. 43.

Pf. 38. 7.

Pf. 72. 25.

attenta